

VIEDOKĻI

Tautas vēlēts prezidents kā

Baiba LULLE

Tautas vēlēta prezidenta iniciatīvai Saeimā pietika balsu, lai *No sirds Latvijai* frakcijas Satversmes grozījumu projektu nodotu skatīšanai komisijās, bet vai pietiks 2/3 atbalsta, lai arī to pieņemtu? Satversmes grozījumos un to anotācijā nav sīkāk analizēts, kas vēl jāmaina un kāds būs izmaiņu rezultāts, par ko *Neatkarīgā* diskutēja ar konstitucionālo tiesību ekspertiem – juristu Edgaru Paštāru un Saeimas deputātu Gunāru Kūtri (*No sirds Latvijai*), kurš ir arī viens no grozījumu autoriem.

– Vairāk nekā 70% iedzīvotāju atbalsta tautas vēlēta prezidenta ideju. No kurienes aug šāds pieprasījums?

Gunārs Kūtris: – To atbalsta ne tikai iedzīvotāji. No sešām partijām Saeimā piecas priekšvēlēšanu kampaņā teica, ka ir par to, bet, kad Saeimā bija jābalso, nez kāpēc Nacionālā apvienība (NA) atrunāja, ka viņi ir par, bet ne šoreiz.

Cilvēki jūt varas atsvešināšanos no tautas, tāpēc prezidents jāievēlē tautai, nevis neuzticamiem politiķiem, ja gribam, lai kāds mēģina novērst politiķu kašķēšanos, panākt, lai visi strādā valsts interesēs.

Gribam, lai cilvēki piedalītos valsts jautājumu lemlēšanā, justu atbildību. Šobrīd var piedalīties tikai vēlēšanās, jo referendumu būtībā padarīti nereāli. Prezidentam vajadzētu arī paplašināt pilnvaras, bet tās šajā likumprojektā neiekļāvam – tas ir nākamais solis.

Izpildvara ir saaugusi ar likumdevēju, valdība dažkārt komandē likumdevēju, un to pieļauj valdības veidošanas mehānisms. Ja strikti sekotu līdzī Satversmē rakstītajam, tā nebūtu.

– Ja būtu tiešām paša premjera aicināti ministri?

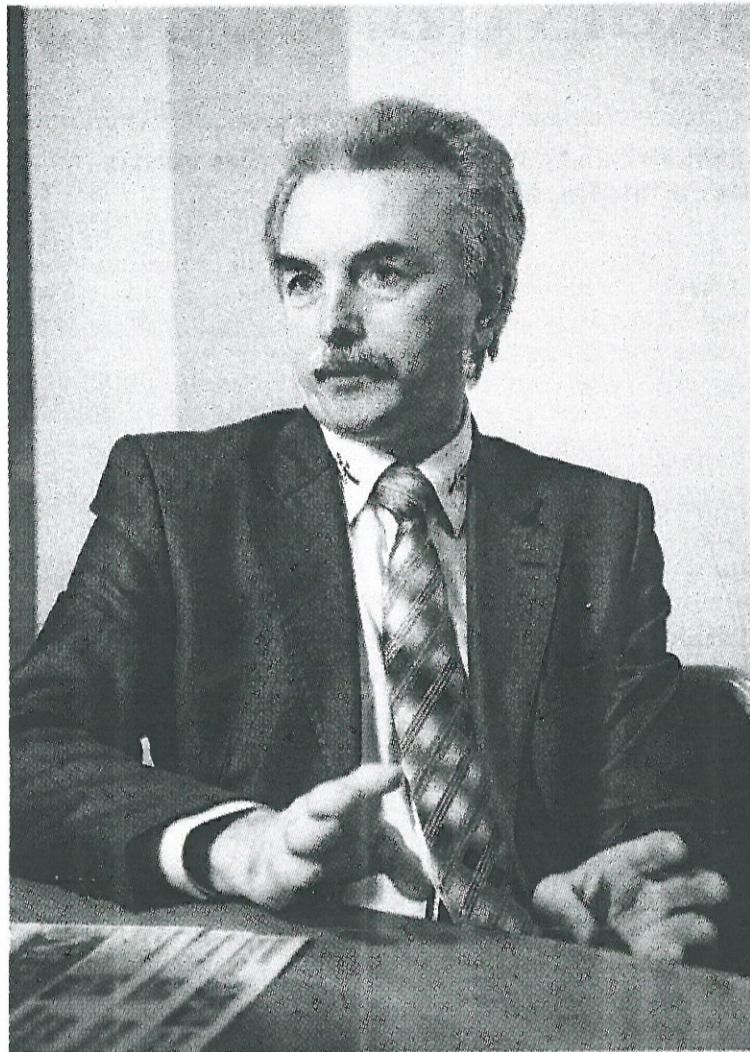
G.K.: – Jā. Prezidents nominētu premjeru, premjers atlasītu savu ministru komandu, prezidents novērtētu. Nevis kā tagad, kad politiķi saliek savus cilvēkus pēc kvotu principa un premjers piekrīt, lai izietu cauri balsošanai.

Edgars Pastars: – Manuprāt, cilvēki gaida nācījas psihologu un klases audzinātāju.

– Jo īpaši, ja paskatāmies uz socioloģisko aptauju (*SKDS/Neatkarīgā*, 2014. gada decembris) par to, ko vairākums gribētu redzēt prezidenta amatā: Aivars Lembergs, Nils Ušakovs, Vaira Vīķe-Freiberga iedzīvotāju vidū, latviešu vidū – Vaira Vīķe-Freiberga, Aivars Lembergs, Andris Bērziņš (esošais prezidents).

E.P.: – Gribas kādu, uz kuru grūtā brīdī balstīties, kas pieskaitītu un dažreiz sarātu pārējos politiķus.

Man šobrīd un esošās Satversmes ietvaros grūti iedomāties plašu prezidenta pilnvaru revīziju. Nemainot esošās pilnvaras, tautas

GUNĀRS KŪTRIS: Ņemot vērā sabiedrības attieksmi pret partijām, nedomāju, ka tām vienīgajām jāļauj izvirzīt prezidenta kandidātus

vēlētam prezidentam tās *de facto* divkaršojas. Starptaru periodā prezidenti šīs pašas pilnvaras izmantoja daudz mazāk: viens veto likumiem jau bija sasniegums. Tagad prezidenti veto izmanto vairākkārt, mēdz izvirzīt ultimātus parlamentam, šķirot premjerus, kurus grib, kurus ne.

Šī Satversme sākotnēji tika rakstīta ar domu, ka būs tautas vēlēts prezidents, bet politisko cīņu rezultātā sociāldemokrātu ietekmē tas no Satversmes pazuda.

Tautas vēlēts prezidents ir kopīga Eiropas tendence, bet parasti prezidenti nav ar būtiskām pilnvarām, lielākoties ir premjera dominante. Mums ir absolūti dominējošs parlaments bez reāla konstitucionāla pretspara. Līdz ar tautas vēlētu prezidentu jādomā par valdības stiprināšanu – vajag, lai tie ikdienas – ar lāpstu – strādātāji, ministri, būtu patstāvīgāki.

Premjeram pašam jāvar izvēlēties savus ministrus, saskaņojot ar prezidentu. Ministriem jāatbild premjeram, nevis frakcijai. Ja prezidents ir parlamenta vēlēts, viņam grūti prasīt kādu ministru nomainīt.

G.K.: – Viens no diskusiju jautājumiem būtu par prezidenta iespējām akceptēt vai neakceptēt premjera atlasītos ministrus, prasīt ministru demisiju nevis caur parlamentu, bet pašam.

– Kur tad parādās valdības stiprināšana? Izskatās pēc prezidenta stiprināšanas!

G.K.: – Caur to, ka prezidents akceptē valdību, ministrus, nevis parlaments. Līdz ar to viņš arī var operatīvāk prasīt nomainīt, ja kāds ministrs netiek galā.

E.P.: – Valdības iecelšanai drīzāk jābūt premjera un prezidenta kopīgam lēmumam, jo šādas tiesības vienam prezidentam vairs neiekļaujas parlamentārisma.

– Vai prezidents varētu rosināt kāda ministra vai premjera atļaišanu, bet premjers nepiekrīt?

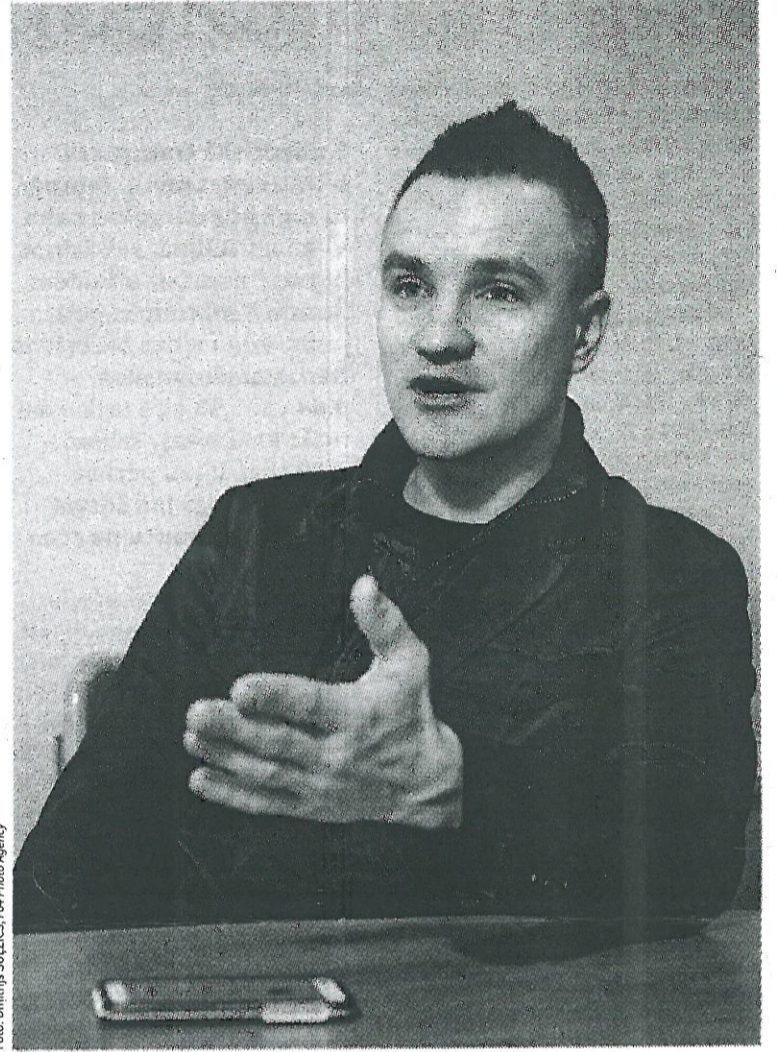
G.K.: – Ne jau prezidents atļaiotu ministru, bet, redzot kādas problēmas ar ministru vai valdības vadītāju, viņš varētu rosināt tos izvērtēt. Šobrīd prezidents var

Tautas vēlētam prezidentam jānodod tiesības parlamentu atļai, neriskējot ar savu amatu

pateikt premjeram, premjers pasaka: atvainojiet, esmu Saeimas apstiprināts, varu arī nerespektēt prezidentu!

E.P.: – Prezidents varēs teikt: es uzreiz nomainīšu pret citu, ja ministru mainīs bez parlamenta, un premjeram nebūs jāuztraucas, ka nevarēs Saeimā panākt cita ministra apstiprināšanu. Tā tas ir daudzās Eiropas valstīs.

Tautas vēlētam prezidentam arī jānodod tiesības atļai parlamentu, neriskējot ar savu amatu. Arī pantā par prezidenta atļaišanu ar 2/3 Saeimas vairākuma lēmumu vajadzētu noteikt, ka jābūt zvēresta vai likuma pārkāpu-

EDGARS PASTARS: Manuprāt, cilvēki gaida nācījas psihologu un klases audzinātāju

mam – nevar tautas vēlētu prezidentu parlaments atbrīvojot vienkārši ar politisku motivāciju.

G.K.: – Lietuviešiem ir precīza impīčmenta procedūra: ja parlaments uzskata, ka prezidents ir pārkāpis zvērestu, juridisku izvērtējumu dod konstitucionālā tiesa, uz kā pamata parlaments pieņem lēmumu.

– Kas varētu izvirzīt prezidentu? Tikai partijas?

G.K.: – Nē. Ņemot vērā sabiedrības attieksmi pret partijām, ne-

E.P.: – Ja grib tiešām tautas prezidentu, tad loģiski, ka to izvirzīt jāvar ne tikai partijām.

– Domājat, pietiks tikai ar atpazīstamību vien un reklāmas kampaņas neietekmēs?

G.K.: – Piedāvājam noteikt, ka individuālu reklāmas kampaņu nevarēs veikt, pieļaujamas tikai kandidātu publiskās diskusijas. Ja televīzija vai medijs vēlas kādu kandidātu uzrunāt vai intervēt, tad pārējiem kandidātiem jānodod līdzīgas iespējas.

– Reklāmas pilnībā jāaizliedz?

G.K.: – Būs melnās, trešo personu kampaņas, pozitīvisma vai negativisma raksti, bet nevajadzētu pieļaut tādas sacensības, kas notiek parlamenta vēlēšanās, kur tiek izgrūsta milzu nauda.

E.P.: – Pilnībā nogriezt visu nebūs iespējams, neviens neaizliegs redakcijām īstenot savu politiku, fiziskām personām – savas aktivitātes: mītiņot, izplatīt uzsaukumus sociālajos tīklos. Tomēr televīzijā un radio noteikti vajadzētu būtiskus ierobežojumus, lai nav masveida dārgo kampaņu.

G.K.: – Maksimāli jāizslēdz naudas vara.

– Kāpēc, jūsuprāt, vairākas partijas vārdos atbalsta tautas vēlēta prezidenta ideju, jo īpaši pirms vēlēšanām, bet parlamentā atbalsts zūd?

G.K.: – Priekšvēlēšanu kampaņā partijas šo ideju proponē, jo tā ir populāra sabiedrībā, populistisks sauklis.

– Jūsu partija turpina šo populismu?

G.K.: – Ja mūsu viedoklis saskan ar to, ko atbalsta iedzīvotāji,

pretspars

tad cināties par to. *Vienotība* ir pret šo ideju, ZS viedokļi dalās, NA līdzpriekšsēdētājs Gaidis Bērziņš bilda, ka šobrīd ģeopolitiski nav laiks par to runāt. Tas nozīmē, ka pēc *tēvzemešu* domām, tautas vēlēts prezidents ir vienas dienas jautājums, bet mēs runājam par instrumentu valsts ilgtspējīgai nākotnei, nevis šā brīža politiskajai situācijai. Nesen diezgan tendenciozs TV3 raidījums vēstīja, ka Krievijas vēstnieks interesējas par šo mūsu priekšlikumu un grib ielikt amatā savu cilvēku. Kā var līdz tādām absurdam aizdomāties! Varbūt tas ir pasūtījums no konkrētās partijas, kurai nepatīk šī ideja?

- Tikāties ar Krievijas vēstnieku Aleksandru Vešņakovu?

G.K.: - Jā. Esam tikušies ar četrus valsts vēstniecību pārstāvjiem, līdzīgi kā pārejas frakcijas.

- Vešņakova kungu, salīdzinot ar citiem, īpaši interesēja tautas vēlēta prezidenta iniciatīva?

G.K.: - Pilnīgi nē! Šim jautājumam veltījām labi ja piecas minūtes. Pamatā runājām par Ukrainas un Krievijas attiecībām. Drīzāk par prezidenta jautājumu vairāk interesējas Lietuvas vēstnieks.

- Bet teorētiski tautas vēlēta prezidenta gadījumā ir lielākas iespējas amatā nonākt kādas sauras grupas interešu pārstāvim nekā prezidentu vēlot Saeimai?

G.K.: - Saeimā jautājums tiek izlemts ļoti politiski, partijas vērtē, vai kandidāts īsteno viņu politiku, un, nevarot panākt kompromisu starp līderu partijām, iebīda trešo. Nedomāju, ka tauta varētu nobalsot par tādu, kas varētu tai nekalpot: atbildīgos brīžos tauta pieceļas un nobalso atbildīgi.

E.P.: - Izvēle var būt labāka, bet var arī nebūt. Lietuvā bija Rolanda Paksa gadījums.

G.K.: - Bet sistēma ir sakārtota tā, ka impīčmenta ceļā viņš bija spiests atstāt amatu.

E.P.: - Jā, bet izvēle var būt gan laba, gan ne pārāk laba - gan tautai vēlot prezidentu, gan Saeimai. Domāju, vai tautas uzticība nesagandēs prezidenta reitingu - ievēlējām, tagad sakārto ceļus, pacel pensijas! Prezidentam nāksies būt daudz aktīvāks, jo tauta, viņu vēlot, turklāt divās kārtās, gaidīs kaut ko vairāk. Daļa sabiedrības varbūt pat gaidīs, lai viņš izdara kaut ko līdzīgu Kārlim Ulmanim.

- Vai kandidātiem jāizvirza kādas papildu prasības? Latvijas Reģionu apvienība piedāvā, lai prezidentu Saeimai ievēlēt, atklāti balsojot, un noteikt prezidentam augstākās izglītības prasības un augstākās kategorijas pielaidi valsts noslēpumam.

E.P.: - Tādas prasības konstitūcijā nedrīkstētu būt, bet kandidāti iepriekš jāanalizē un sabiedrība jāinformē. Ar pielaidi valsts noslēpumam nedrīkst pārspīlēt.

- Kāpēc Satversmē var būt prasība par 40 gadiem prezidentam, bet nevar būt par augstāko izglītību?

E.P.: - Parasti vēlētam amatpersonām izglītības prasība netiek uzskatīta par labu praksi, bet vēlē-

tājiem tādu domu vispār nevajadzētu pielaut, ka varētu ievēlēt prezidenta amatā cilvēku bez augstākās izglītības.

G.K.: - Daudzos amatos ir vecuma prasība, jo ir jābūt dzīves pieredzei. Cilvēks ar ļoti labu dzīves pieredzi var būt saprātīgs, būt inteligents pat bez augstākās izglītības. Tautas ievēlētu prezidentu nedrīkst atstāt speciālais dienests.

E.P.: - Prezidentam pielaide vienkārši pienākas, un punkts. Ja, esot amatā, viņam ir kādas problēmas, kārsu spēles vēstniecībā vai kas cits, tad iestājas impīčmenta procedūra. Bet pielaižu atteikums nevar būt šķērslis kādam kandidēt vai strādāt.

Kā prezidenta institūcija strādājam cilvēkam jāsaņem, ka ar prezidenta pilnvaru paplašināšanu jābūt ārkārtīgi uzmanīgiem. Lēmuma pieņemšanas nodošana viena cilvēka rokās ir mazāk atklāta un riskantāka. Ja prezidentam paplašina pilnvaras, viņš varētu, piemēram, iecelt vai izvirzīt tiesībsargu, bet ne tiesnešus. Bet var arī pilnvaras nemainīt, jo tas dabiski paplašināsies.

- Valsts prezidents rosinājis stiprināt partijas, palielinot to biedru skaitu, valsts finansējumu vienlaikus ar ziedojumu apmēra samazināšanu, partiju dibināšanu vismaz gadu pirms vēlēšanām. Kā tas saderas ar tautas vēlēta prezidenta ideju?

G.K.: - Palielinot partijas biedru skaitu, tautas ticība partijām nepalielināsies. Vai tauta vairāk pazīs partiju, kas divus gadus būs klusējusi un neko nedarījusi, vai to, kura aktīvi darbojusies pēdējā gadā? Jautājums par partiju daudzskaitību nav tik daudz jautājums par uzticēšanos partijām, bet drīzāk par to, lai politiskajā spektrā nebūtu sašķeltības.

E.P.: - Tautas vēlēts prezidents labi sader kopā parlamentārismu, vienlaikus stiprinot izpildvaru.

- Bet vai partiju loma netiek mazināta?

E.P.: - Drīzāk parlamentam būs jāatdod daļa pilnvaru prezidentam, jo prezidents kā tautas vēlēts būs ietekmīgāks.

G.K.: - Viņam būs augstāka legītimāte.

E.P.: - Jā. Domāju, tas arī ir viens no iemesliem, kāpēc caur Saeimu nav izgājuši tautas vēlēta prezidenta priekšlikumi - partijas nevēlas atdot ietekmi prezidentam, kurš varēs uzstāties kā reāls pretspars parlamentam, kuram šobrīd šā pretspara ir par maz. Satversmes tiesa ir vienīgā, kas var ar galīgumu raksturu kaut ko pateikt, bet tā ir tiesu vara, un tā nevar ikdienā efektīvi stāties preti absolūti dominējošam parlamentam.

- No sabiedrības uzticēšanās viedokļa prezidenta institūcija nav tā problemātiskākā, ko nevar teikt par partijām, valdību, Saeimu. Vai šī disonanse nebūs vēl lielāka?

E.P.: - Būs veselīga konkurence.

G.K.: - Cilvēki ciena prezidentu, kurš ir aktīvs un realizē savas pilnvaras. Es nebūtu greizsirdīgs, ja šādam cilvēkam sabiedrībā būtu augstāka uzticēšanās. ■

Anita DAUKŠTE

● Lai cik arī Latvijas vadošie politiķi atkārtotu, ka Ukrainā notiek karš, nekā ES attieksmē nemainīsies.

● Sociālie tikli tagad kalpo par lojalitātes testu: tavas domas var tikt pavērstas pret tevi, un pierādījumi tam ir publiski redzami.

Paralēlās pilsētas

Arnis KLUINIS

Saimnieciskās situācijas pasliktināšanās nozīmē uzdušanos jautājumiem, kuru esamību varas iestādes cenšas noliegt.

Vēl aizpērnajā vasarā plauka ne vien ziedi, bet arī kārtējās ilūzijas par krievu mūžīgo mīlestību pret Latviju kūpinātām šprotēm un pašu Latviju piedevām. Tas deva iespēju piedalīties kārtējā apbūses intereses izrādīšanā Maskavā, kur pieredzētais sniedzās pāri konkrētā pasākuma darba kārtībai. Tālākie notikumi nu jau ir apstiprinājuši toreizējo nojausmu, ka vienā un tajā pašā vietā un laikā eksistēja divas - redzamā un neredzamā Maskava.

Šoreiz pievērsīsies dalījumam starp slāvu un neslāvu izskata cilvēkiem pilsētas ielās. No šiem pēdējiem pāris dienu vai pat dienakšu laikā tikai daži patrāpījās acu priekšā un tikai viens - fotogrāfēšanai pieejamā rakursā. Tajā pašā laikā nebija taču šaubu par pašas Krievijas plašsaziņas līdzekļu apspriesto proporciju starp vietējas izcelsmes iedzīvotājiem un ārzemju viesstrādniekiem. To kopskaitis Maskavas reģionā tika lēsts ap vienu līdz diviem miljoniem no 10-15 miljoniem cilvēku reģionā atkarībā no tā, kā kurā gadījumā vilka reģiona robežas un kā novērtēja nelegālo migrāciju. Tomēr acīmredzamais visai garajos pārbraucienos lidosta - centrs - cita lidosta pa dienu un pilsētas centrā gan dienā, gan naktī nu nekādi neaplicināja pat to, ka Maskava ir galvaspilsēta federācijai no antropoloģiski atšķirīgu cilvēku apdzīvotām teritorijām jeb pavalstīm. Vēl jo mazāk varēja nākt prātā Maskavas pretenzijas būt dažādu, juridisku un publicistisku pusprojektu stadijās esošo Eirāzijas valstu savienību centram. Nē, Maskava bija tikai un vienīgi slāvu pasaules galvaspilsēta, kuras iemītnieki atļāva pa Maskavas ielām pastaigāties viesiem no Latvijas, jo mēs izskatījāmies līdzīgi viņiem. Neviens toreizējais milicis mums vīrsū neklupa, visi visiem bija mīļi un labi. Vēlreiz paldies!

Maskavas etniskā tīrīšana toreizējā izpildījumā bija nodalīt viesstrādniekus no visiem pārējiem pēc vietas un laika: lai viņi strādā kaut cauru diennakti, bet

● Pagājuši 70 gadi, kopš likvidēta necilvēcības citadele Aušvicā. Bet tā joprojām ir dzīva liecība, ko cilvēks spēj nodarīt otram cilvēkam.

KRĪZĪTE AR PĒCMAKSU. Kamēr Maskavā krīze, mums te Rīgā tikai maza krīzīte vismaz galvaspilsētas budžetā

Bīlešu kontrolieri labi zina, kur savus degunus nebāzt, jo katram taču dārga viņa deguna forma

norobežotos būvobjektos, cehos, virtuvēs; lai iznāk no saviem mitklēm sapost visā Maskavā, bet tikai naktis, kad istie maskavieši viņus neredz. Tagad nāk ziņas par etnisko tīrīšanu parastā izpildījumā. Cilvēkus savāc no, teiksim, būvobjektiem un aizved kaut kur - ka tikai Vidusāzijas virzienā. Jāpiekrit Krievijas varas iestādēm, ka labāk tā, nekā pēc tam mēģināt sadzīt rokā tos pašus cilvēkus, kuri no darba atlaisti, kuriem par darbu vismaz pēdējos 2014. gada mēnešos nav samaksāts. Tas liek aizdomāties, kurš kuru turpmāk Maskavā trenkās: vai tagadējie policistu mundieru valkātāji - viesstrādniekus, vai kāds tūkstotis kaut tikai ar dzelzs stieniem apbruņotu vīru - policistus, prasot tiesu, taisnību un nokrāpto algu.

Kamēr Maskavā krīze, mums te Rīgā tikai maza krīzīte vismaz

galvaspilsētas budžetā un to iedzīvotāju maciņos, kuriem bez visa cita būs jāpērk divreiz dārgākas biļetes sabiedriskajā transportā. Tad nu arī pie mums varētu gadties notikumi, kas apstiprinās nojausmu, ka vienā un tajā pašā vietā un laikā eksistēja divas - redzamā un neredzamā Rīga. Precīzāk sakot, dalījums iet starp sadzirdamo un nedzirdamo Rīgu šajos transporta līdzekļos. Sadzirdamie ir tie, kuru apmaksāto vai bezmaksas braucienus reģistrāciju ar visā transporta līdzekļi sadzirdamu *pi* apstiprina reģistrācijas automāts. Nedzirdamie brauc un netraucē reģistrācijas automātus apmaiņā pret to, ka biļešu kontrolieri netraucē viņus. Dažādos maršrutos, ceļa gabalos un laikos proporcijas mēdz atšķirties, bet caurmērā rīta un vakara maksimumstundās braucienus neapmaksā desmitā daļa pasažieru, kuri visai pamatoti cer, ka pārpildītos transporta līdzekļos kontrolieri līdz viņiem neizspiedīsies, toties pēc astoņiem vakarā pipinātāji paliek labi ja desmitā daļa no braucējiem. Biļešu kontrolieri labi zina, kur savus degunus nebāzt, jo katram taču dārga viņa deguna forma. Pašvaldības policijas palīdzība pašvaldības uzņēmuma biļešu kontrolieriem ir tikpat formāla kā pašu kontrolieru darbošanās. Aiz pašvaldības policijas stāv Valsts policija, aiz tās - armija un aiz Latvijas armijas - visi NATO bruņotie spēki, bet jau dubultotās biļešu cenas nākamā dubultošana šķiet ticamāka par šīs varas mašīnas iedarbināšanu, kaut vai lai noskaidrotu, kura no Rīgām ir stiprākā Rīgā. ■